

Tóm tắt:
BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY
GIÁ TRỊ VĂN HÓA PHẬT GIÁO VIỆT NAM Ở LÀO

Thượng tọa Thích Thọ Lạc*
Ths. Nguyễn Thị Thu Hoan**

Giá trị văn hóa, xét dưới góc độ là sự kết tinh, chọn lọc của quá trình hình thành, gìn giữ, tiếp thu, phát triển văn hóa dân tộc thì giá trị văn hóa đóng vai trò quan trọng, cốt lõi trong việc bảo tồn và phát huy

1. Văn hóa Phật giáo - một bộ phận quan trọng của văn hóa Việt Nam

Phật giáo đã được cư dân Việt tiếp thu, phát triển lan tỏa trong đời sống người Việt Nam và dần trở thành tôn giáo dân tộc, đồng hành cùng dân tộc Việt Nam trong công cuộc dựng nước và giữ nước, bảo vệ nền độc lập dân tộc và toàn vẹn lãnh thổ.

Văn hóa Phật giáo đã trở thành bộ phận quan trọng của văn hóa Việt Nam. Nhiều triết lý, phương châm sống trở thành bản sắc, giá trị văn hóa dân tộc đều có cội nguồn từ Phật giáo và ngược lại.

2. Văn hóa Phật giáo Việt Nam ở Lào, thực trạng bảo tồn và phát huy

Một số khía cạnh tiêu biểu:

Ngôn ngữ Phật giáo:

Hầu hết các chùa Việt tại Lào đều sử dụng ngôn ngữ tiếng Việt (quốc ngữ) trong kinh tụng, đồ pháp khí, tên chùa hay các biểu hiệu hướng dẫn... Có một số chùa còn sử dụng chữ Hán trên các câu đối liễn, tên chùa, đồ pháp khí. Chỉ có chùa Phật tích Luangphrabang là sử dụng cả 3 ngôn ngữ: Việt - Lào - Hán.

Việc sử dụng ngôn ngữ Lào trong một số ngôi chùa Việt là thể hiện sự thích nghi với môi trường, điều kiện cụ thể tại địa phương.

Kiến trúc Phật giáo

Việc dựng chùa hầu hết là do tự phát. Vì vậy, những tư liệu về lịch sử hình thành, phát triển của các ngôi chùa chưa được quan tâm tìm hiểu, lưu giữ.

Thực trạng:

- Về không gian, kết cấu kiến trúc: vẫn kế thừa văn hóa kiến trúc Phật giáo Việt Nam gồm tam quan, chính điện, tháp.

+ Kiến trúc chùa: quy mô nhỏ, kết cấu đơn giản, mang phong cách kiến trúc chùa Phật giáo Bắc tông (miền Bắc và miền Trung (Huế). Riêng Tịnh xá Ngọc

Tâm vẫn cơ bản đảm bảo liên luật kiến trúc của hệ phái Khất sĩ.

Tuy nhiên, cách thể hiện chi tiết ở mỗi chùa lại mang một phong cách: một số chùa được xây 2 tầng, bố cục theo kiểu chùa Lào, Tịnh xá Ngọc Tâm theo lối kiến trúc của hệ phái Khất sĩ.

+ Kiến trúc tháp: cũng được thể hiện dưới nhiều dạng thức khác nhau: tháp tầng mang phong cách kiến trúc tháp chùa Việt, tháp mang phong cách tháp Lào.

- Về trang trí kiến trúc: hầu hết là các đề tài trang trí đều có sự kế thừa từ chùa Phật giáo Bắc tông. Một số chùa ảnh hưởng các đề tài trang trí kiến trúc Lào, tiêu biểu là hình đầu Naga cách điệu.

Tượng thờ, pháp khí

Hệ thống tượng thờ trong các ngôi chùa Việt ở Lào thể hiện phong cách thờ của các tông phái: Tào Động, Lâm Tế, Thiên Thai và cũng đơn giản. Cách thức thờ tự cơ bản theo cách thờ truyền thống của Phật giáo Bắc tông Việt Nam với chất liệu các tượng thờ đa dạng: xi măng, đá, đồng, ngọc...

Trong cách thờ tự của Phật giáo Việt Nam có ảnh hưởng, giao lưu văn hóa Phật giáo Lào.

Đặc biệt, trong các chùa Việt ở Lào, có nhiều chùa còn lưu giữ và duy trì thờ tượng Đức Phật Thích Ca do Hòa thượng Thích Trung Quán tạo nên, mang phong cách rất riêng, thống nhất và có giá trị, ý nghĩa.

Cùng với hệ thống tượng thờ là đồ thờ, đồ pháp khí cũng đơn giản, trong đó, chiêng là pháp khí được tiếp thu từ các chùa Lào. Tuy nhiên, đôi khi sự sáng tạo đó không có định hướng sẽ vượt ra khỏi truyền thống, thậm chí là phá hủy những giá trị đã được các bậc tiền bối, thế hệ cha ông đã gây dựng.

Nghi lễ Phật giáo

Các chương trình văn nghệ, giao lưu văn hóa Việt - Lào Vào các dịp Lễ lớn của Phật giáo (Rằm tháng Tư, Rằm tháng Bảy) là dịp để cộng đồng chia sẻ, giao lưu, giúp đỡ nhau, tăng cường tình đoàn kết, gắn kết cộng đồng bền chặt hơn.

Các nghi lễ nói chung, nghi lễ tụng niệm hàng ngày nói riêng cũng mang đặc điểm của cả 3 vùng Bắc, Trung, Nam Việt Nam nhưng đã được đơn giản hóa hơn nhưng vẫn đảm bảo truyền thống tu tập của Phật giáo Bắc tông.

Văn hóa đi lễ chùa cũng là một trong những yếu tố quan trọng tạo nên giá trị văn hóa Phật giáo. Đặc biệt, văn hóa đi lễ chùa có sự ảnh hưởng, tiếp thu văn hóa của người Lào.

Tinh thần yêu nước, tinh thần đoàn kết, cộng đồng, tương thân tương ái: tinh thần nhập thế, đạo pháp - dân tộc - chủ nghĩa xã hội: hoạt động từ thiện, giúp đỡ người dân Lào có hoàn cảnh khó khăn cũng như tinh thần cộng đồng, chia sẻ của người Việt trong các hoạt động, nghi lễ Phật giáo Lào... Phật giáo của người Việt ở Lào đóng vai trò như là cầu nối văn hóa, xây dựng mối quan hệ, tình đoàn kết keo sơn, tốt đẹp giữa hai quốc gia, dân tộc Việt - Lào.

Lòng tự hào dân tộc, đạo lý uống nước nhớ nguồn (thờ Quốc Tổ Hùng Vương, Đức Thánh Trần, Đức Thánh Mẫu, Bác Hồ, chư vị tiền bối hữu công...) thể hiện tính dung hòa, hòa bình, bác ái của Phật giáo Việt Nam vẫn được bảo tồn, phát huy trên đất nước Lào.

3. Định hướng và giải pháp bảo tồn, phát huy giá trị văn hóa Phật giáo Việt Nam ở Lào

Định hướng: Bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa Phật giáo Việt Nam tại Lào gắn với việc tiếp thu tinh hoa văn hóa thế giới trong bối cảnh toàn cầu hóa; đảm bảo đặc trưng của văn hóa Phật giáo Việt Nam - thống nhất trong đa dạng.

Một số giải pháp:

1. Giáo hội PGVN cần sớm lập kế hoạch, chương trình, đề án nghiên cứu, sưu tầm tài liệu, tư liệu lịch sử phát triển Phật giáo Việt Nam ở Lào trên mọi khía cạnh:

2. Hướng dẫn, tuyên truyền sâu rộng tới Tăng Ni trụ trì các chùa Việt, cộng đồng người Việt, Phật tử người Việt, người Lào về những giá trị đặc trưng văn hóa Phật giáo Việt Nam và vai trò của những giá trị đó đối với đời sống cộng đồng người Việt cũng như trong phát triển Phật giáo Việt Nam và ở Lào để họ nhận thức sâu sắc và có ý thức tự bảo tồn và phát huy những giá trị ấy trong cả cộng đồng người Việt và người Lào.

3. Tăng cường tuyên truyền, quảng bá giá trị văn hóa Phật giáo Việt Nam không chỉ qua các phương tiện truyền thông, ấn phẩm mà cần chú trọng đặc biệt thông qua cuộc hành hương hoặc các tour du lịch văn hóa tâm linh, hướng dẫn Phật tử thành lập các cơ sở cung cấp văn hóa phẩm Phật giáo, các dịch vụ chùa dựng các giá trị văn hóa ăn chay, văn hóa lễ chùa...

4. Tăng cường kết nối, tạo thành mạng lưới liên lạc, trao đổi thường xuyên giữa các chùa Việt ở Lào với nhau, với ban Điều phối và các ban, viện của Giáo hội ở Việt Nam để hướng dẫn, hỗ trợ các Tăng Ni, Phật tử tại các chùa Việt ở Lào

nhận thức, cách thức gìn giữ và phát huy các giá trị văn hóa Phật giáo theo đúng định hướng, kế hoạch, chương trình của Giáo hội PGVN đề ra.

Giải pháp cụ thể:

1. *Về ngôn ngữ:* cần lấy tiếng Việt làm nền tảng cơ bản, thống nhất trong các nghi thức tụng niệm, cúng lễ và cách thức trang trí tại các cơ sở thờ tự. Tùy vào từng điều kiện hoạt động, địa phương cụ thể, có thể sử dụng song ngữ Việt - Lào cùng với ngôn ngữ khác để phát huy giá trị văn hóa truyền thống của Phật giáo Việt Nam.

2. *Về sắc phục:* cần duy trì kiểu dáng và màu sắc truyền thống đã được thống nhất của Phật giáo Việt Nam cho các Tăng Ni và Phật tử. Tuy nhiên, để thích ứng, hài hoà gần gũi với văn hoá Phật giáo bản địa, chúng ta cũng có thể lựa chọn màu vàng là màu chính cho chư Tăng Ni.

3. Về cảnh quan, kiến trúc:

+ *Đối với những cảnh quan, kiến trúc đã và đang tồn tại:* kế thừa và gìn giữ những giá trị phù hợp đồng thời chỉnh sửa, sắp xếp lại để dần loại bỏ những yếu tố sai lệch, không cần thiết, không mang ý nghĩa Phật giáo, không phù hợp và không đáp ứng nhu cầu sinh hoạt tín ngưỡng, tâm linh chính đáng của cộng đồng.

Tránh tình trạng phá bỏ hoàn toàn vì những gì đang tồn tại cũng sẽ trở thành di sản quý giá phản ánh từng giai đoạn lịch sử của PGVN trên đất Lào.

+ *Đối với những chùa xây mới hoặc các công trình kiến trúc, công năng bổ sung:* cần có kế hoạch, phối hợp với các cơ quan, ban ngành liên quan ở cả 2 nước Việt, Lào, ý kiến các chuyên gia, người dân địa phương về các khía cạnh nhằm xây dựng công trình mới đảm bảo kế thừa những giá trị truyền thống văn hoá Phật giáo Việt Nam, đồng thời tạo sự thân thiện, hài hòa với văn hoá Phật giáo bản địa và tính hiệu quả cho quá trình tu tập, sinh hoạt tín ngưỡng của Tăng Ni, Phật tử và cộng đồng trong xu thế phát triển xã hội hiện đại.

4. *Lập kế hoạch, thực hiện gìn giữ và có biện pháp bảo vệ, phương pháp bảo quản khoa học các tài liệu lịch sử, di sản văn hóa Phật giáo.*

5. *Tăng cường các chuyến khảo sát, thăm hỏi, động viên Tăng Ni, Phật tử, cộng đồng người Việt ở Lào để kịp thời nắm bắt hoạt động thực tiễn, hướng dẫn tiếp thu, điều chỉnh để đảm bảo hiệu quả việc bảo tồn, phát huy những giá trị văn hóa Phật giáo Việt Nam tại Lào đồng thời khuyến khích tổ chức các hoạt động văn hóa, nghi lễ Phật giáo hướng về cội nguồn, phát huy những giá trị văn hóa truyền thống dân tộc theo định hướng của GHPGVN đề ra.*

Để đảm bảo hiệu quả bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa Phật giáo Việt Nam tại Lào, các giải pháp trên cần được thực hiện đồng bộ và có thể liên kết, kết hợp thực hiện các giải pháp tạo thành chuỗi vấn đề.

Kết luận

Phật giáo Việt Nam tại Lào với vai trò quan trọng trong đời sống tinh thần, tâm linh của cộng đồng người Việt nơi xa xứ đồng thời với công lao to lớn của các bậc danh Tăng, những tiên nhân công đức, trong điều kiện “vạn sự khởi đầu nan” đã xây nên, đắp móng hình thành nên Phật giáo Việt Nam, từ đó cũng tạo nên những giá trị, đặc trưng văn hóa Phật giáo Việt Nam - thống nhất trong đa dạng. Đó sẽ là những giá trị văn hóa, di sản vô giá trong kho tàng văn hóa Việt Nam.

Trong bối cảnh toàn cầu hóa, hội nhập quốc tế sâu rộng hiện nay, Phật giáo Việt Nam ở Lào đang trong giai đoạn được khôi phục, phát triển nên nguy cơ mai một giá trị văn hóa, di sản văn hóa là khó tránh khỏi, do đó, những giá trị văn hóa Phật giáo Việt Nam thực sự ngày càng trở nên quý giá. Vì vậy, việc quan tâm định hướng bảo tồn, phát huy giá trị văn hóa Phật giáo Việt Nam của GHPGVN là rất kịp thời và cần thiết.

Hội thảo “*Phật giáo Việt Nam - lịch sử, thực trạng và định hướng phát triển*” được tổ chức có ý nghĩa quan trọng đối với:

Việc nghiên cứu về Phật giáo Việt Nam tại Lào, làm cơ sở để GHPGVN triển khai thực hiện nhiệm vụ phục vụ đời sống tín ngưỡng, tâm linh, tinh thần cho cộng đồng người Việt ở Lào hay phát triển Phật giáo Việt Nam ở Lào.

Mở ra hướng đi, kim chỉ nam cho việc định hướng bảo tồn, phát huy giá trị văn hóa Phật giáo Việt Nam tại các quốc gia khác, góp phần tạo sức mạnh “nội sinh”, sức mạnh mềm cho dân tộc Việt Nam sẵn sàng hội nhập quốc tế.